

Πανεπιστήμιο Κύπρου
University of Cyprus

MUSEUM NATIONAL D'HISTOIRE NATURELLE
Ecole Doctorale Sciences de la nature et de l'Homme – ED 227

Année 2022

N°attribué par la bibliothèque

□□□□□□□□□□

THESE

Pour obtenir le grade de

**DOCTEUR DU MUSEUM NATIONAL D'HISTOIRE NATURELLE
ET DE L'UNIVERSITE DE CHYPRE**

Spécialité : Archéobotanique-Anthracologie

Présentée et soutenue publiquement par

Maria ROUSOU

Le 11 avril 2022

**Exploitation des ressources végétales et impact
environnemental des premiers peuplements humains à
Chypre : approches anthracologique et carpologique**

Sous la direction de : **TENGBERG Margareta, Professeure MNHN & KOUKA
Ourania, Associate Professor, University of Cyprus**

JURY :

Mme THIEBAULT Stéphanie	Dr HDR, DR CNRS, UMR 8215, Paris	Rapporteure
Mme NTINOOU Maria	Dr, Associate Professor, Department of Archaeology, Aristotle University, Thessaloniki	Rapporteure
Mme IACOVOU Maria	Dr, Professor, Archaeological Research Unit, University of Cyprus, Nicosia	Examinatrice
Mme KASSIANIDOU Vasiliki	Dr, Professor, Archaeological Research Unit, University of Cyprus, Nicosia	Examinatrice
M. VIGNE Jean-Denis	Dr, HDR, DR CNRS MNHN, UMR 7209, Paris	Examineur
M. MEDAIL Frédéric	Dr, HDR, Professeur des Universités, Institut méditerranéen de biodiversité et d'écologie marine et continentale (IMBE)	Examineur
Mme TENGBERG Margareta	Dr, HDR, DR CNRS MNHN, UMR 7209, Paris	Directrice de thèse
Mme KOUKA Ourania	Dr, Associate Professor, Archaeological Research Unit, University of Cyprus, Nicosia	Directrice de thèse

Περίληψη στα Ελληνικά

Εκμετάλλευση των φυτικών πόρων και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τους πρώτους ανθρώπινους πληθυσμούς της Κύπρου: ανθρακολογικές και καρπολογικές προσεγγίσεις

Λέξεις-κλειδιά: ανθρακολογία, αρχαιοβοτανική, παλαιοπεριβάλλον, άγρια ξυλώδη καρποφόρα φυτά, Προκεραμική Νεολιθική, Κύπρος

Οι αρχαιολογικές έρευνες των τελευταίων δεκαετιών στην Κύπρο έφεραν στο φως εγκαταστάσεις κυνηγών/γεωργών, που ανάγονται στην 9^η χιλιετία π.Χ. (Αρχική Προκεραμική Νεολιθική), τις οποίες διαδέχθηκαν θέσεις, στις οποίες το κυνήγι σταδιακά δίνει τη θέση του στην κτηνοτροφία, ενώ παράλληλα επιβεβαιώνονται γεωργικές πρακτικές (Πρώιμη Προκεραμική Νεολιθική). Η Ύστερη Προκεραμική Νεολιθική (7^η-6^η χιλιετία π.Χ.) στην Κύπρο χαρακτηρίζεται από την παρουσία ενός τοπικού νησιωτικού πολιτισμού (γνωστού και ως «*Πολιτισμός της Χοιροκοιτίας*»), ανεξάρτητου από ηπειρωτικές επιρροές, όπως υποδηλώνουν οικισμοί μερικές φορές μεγάλοι σε μέγεθος, που κατοικούνται από γεωργοκτηνοτρόφους και τεχνίτες.

Αυτοί οι πρώιμοι οικισμοί εξελίχθηκαν και εκμεταλλεύτηκαν τα τοπικά οικοσυστήματα του νησιωτικού περιβάλλοντος, στο οποίο είχε παρέμβει ελάχιστα ο άνθρωπος. Η παρούσα μελέτη στοχεύει στον εντοπισμό των φυτικών πόρων και στην ανασύνθεση του παλαιοπεριβάλλοντος και της εξέλιξής του ανά τις χιλιετίες (9^η-6^η χιλιετία π.Χ.), όπως αυτό μεταβλήθηκε από την ανθρώπινη αλληλεπίδραση, μέσω της μελέτης των ανθρακολογικών καταλοίπων (κάρβουνων) που βρέθηκαν στις θέσεις Άγιος Τύχωνας-Κλήμωνας (8800 π.Χ.), Παρεκκλησσιά-Συλλουρόκαμπος (8500-6900 π.Χ.) και Χοιροκοιτία-Βούνι (6800-5500 π.Χ.). Η ενδεδειγμένη ανάλυση και των υπολειμμάτων καρπών άγριων ξυλωδών φυτών, ολοκληρώνει την ανθρακολογική μελέτη και επιτρέπει την προσέγγιση του ερωτήματος της στοχευμένης συλλογής καρπών. Οι συλλογές αναφοράς σύγχρονου βοτανικού υλικού που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, επέτρεψαν την ταύτιση του πιο πάνω αρχαιοβοτανικού υλικού και οδήγησαν στον εμπλουτισμό των συλλογών του Εθνικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο Παρίσι και στη δημιουργία των πρώτων συλλογών αναφοράς στην Κύπρο (Πανεπιστήμιο Κύπρου). Επιπλέον, η μελέτη αυτή παρουσιάζει και τη λεπτομερή μέθοδο ταυτοποίησης των υπολειμμάτων καρπών της *Pistacia* spp.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα δείχνουν την εκμετάλλευση από τους κατοίκους των οικισμών ενός ευρέος φάσματος τοπικών ξυλωδών φυτών στο άμεσο περιβάλλον των προαναφερθέντων θέσεων, το οποίο ήταν πιθανότατα πλουσιότερο και αρκετά διαφοροποιημένο σε ξυλώδη φυτά (μεσογειακή μακία, δασικοί σχηματισμοί) από ό,τι σήμερα. Επιπλέον, μας επιτρέπουν να σκιαγραφήσουμε την εξέλιξη της δυναμικής της βλάστησης σε μια περίοδο σχεδόν 3400 ετών και την σταδιακή υποβάθμισή της. Σημαντική αλλαγή παρατηρείται κατά την περίοδο της αναδιοργάνωσης του νεότερου οικισμού της Χοιροκοιτίας (επίπεδα Α, III-I). Στο πλαίσιο αυτό, αξιολογείται ο ρόλος των φυσικών (κλιματικών) παραγόντων έναντι των ανθρωπογενών επιπτώσεων στους φυτικούς πληθυσμούς, με ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των πυρκαγιών. Επίσης, η μελέτη αυτή προχωρεί σε κάποια συμπεράσματα για τη χρήση των ξυλωδών φυτών στην αρχιτεκτονική, ως καύσιμη ύλη, ζωοτροφή, για ιατρικές χρήσεις, καθώς και για την ανθρώπινη διατροφή. Επιπλέον, διερευνάται η

βιογεωγραφία και η ιθαγένεια ορισμένων ξυλωδών φυτών, όπως η χαρουπιά και η αμυγδαλιά.

Η παρούσα μελέτη συμπληρώνει προηγούμενες παλαιοπεριβαλλοντικές μελέτες και αναδεικνύει τη μακροπρόθεσμη αλληλεπίδραση ανθρώπου-περιβάλλοντος κατά την Προκεραμική Νεολιθική. Τέλος, δίνει νέες ερευνητικές κατευθύνσεις στην προσέγγιση της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος, την εκμετάλλευση, τη διαχείριση και τη χρήση των ξυλωδών φυτών στο νησιωτικό περιβάλλον της Κύπρου και στη Μεσόγειο γενικότερα.